

Ex Libris

Recensies en signaleringen

Hugo SONNEVILLE

Frans / Frankrijk

Henriette WALTER, Gérard WALTER. *Dictionnaire des mots d'origine étrangère*. – Paris, Larousse (België: via Presses de Belgique, Wavre), 1998, 19,5 x 14, XVIII-427 p., gekart., ISBN 2-03-340909-0, FRF 135 / BEF 932. EXPRESSION.

Acht jaar geleden publiceerden dezelfde auteurs de eerste editie (413 p.) van dit lexicon in de reeks «Références» van dezelfde uitgever. In de nieuwe, uitgebreide uitgave werden diverse onderdelen van het naslagwerk herschikt en werd een gecommuniceerde inventaris van eponiemen toegevoegd.

Het leeuwendeel van het boek wordt ingenomen door twee repertoria, nl. een alfabetische inventaris van de uit andere talen overgenomen termen (p. 1-235) en de zoëven genoemde lijst van eponiemen (p.237-268), telkens met een bondige opgave van de herkomst van het woord en de vermelding van de eeuw waarin het in het Frans opdook. Daarop volgt een uitvoerig overzicht dat in ruim honderd bladzijden de diverse lagen van het Franse lexicon ontrafelt. Deze synthese is doorspekt met lijsten termen die uit diverse talen overgenomen werden. Voorts wordt het exposé geregeld onderbroken door kaartmateriaal en taalkundige vraagstukjes die de nieuwsgierigheid van de lezer prikkelen.

De *Dictionnaire* is een geslaagde combinatie van een wetenschappelijk hoogstaand naslagwerk en een onderhoudend geschreven monografie.

Pierre MERLE. *Le dico du français branché*. Nouvelle édition revue et augmentée. – Paris, Éditions du Seuil, 1999, 19,5 x 13, 415 p., ISBN 2-02-036684-3, FRF 98. LES DICOS DE POINT-VIRGULE.

Pierre Merle observeert het *trendy* woordgebruik van onze zuiderburen op de voet en geeft geregeld een omstandig relaas van zijn waarnemingen in allerhande publicaties. Dit jaar nog vulde hij zijn tien jaar geleden uitgebrachte *Dictionnaire du français branché suivi du Guide du français tic et toc*¹ aan met een even uitgebreide inventaris van «Le branché de la fin du siècle» en publiceerde hij beide repertoria samen in een nieuwe paperback met de titel *Le dico du français branché*.

De trendsetters die het Frans met hun lexicale nieuwlichterijen «verrijken», maken zich weinig zorgen over de homogeniteit van hun creaties. Nieuwe woorden worden afgevuurd in cafés, rollen over de lippen van door journalisten in het nauw gedreven politici die hun hachje redden met een eufemistisch klinkende inval of ontstaan in *cités* rond grote steden, waar jongeren, met een mix van flarden uit tv-reclame, *argotelementen*, Engelse termen i.v.m. Internet of drugs, letterwoorden en *verlan*, continu de nieuwe aanvoer verzekeren.

Aangezien *le français branché* maar mondjesmaat een plaats krijgt in de verklarende woordenboeken van het Frans – meestal terecht omdat de nieuwe woorden vaak een kort leven beschoren is –, vormt het nieuwe lexicon een waardevolle informatiebron voor de romanist en leraar Frans die opstaat voor de nieuwste taalontwikkelingen in de verstedelijkte gebieden van Frankrijk.

¹Cf. de bespreking in *Romaneske*, 14de jg. (1989), nr. 2, p. 73-74.

Agnès PIERRON. *Dictionnaire des expressions populaires*. – Alleur, Marabout, 1999, 20 x 13,5, 350 p., gekart., ISBN 2-501-03084-2, FRF 99. DICTIONNAIRES MARABOUT.

Met de spreekwoordelijke regelmaat van de klok bezorgt Agnès Pierron lexica van het Franse idioom.² In de reeks «Dictionnaires Marabout» verschijnt de *Dictionnaire des expressions populaires*, waarin zij ongeveer tweeduizend zegswijzen thematisch geïnventariseerd heeft. De indeling in thema's en subthema's steunt op trefwoorden die op de dagelijkse ervaringswereld slaan, zoals dieren, gebruiksvoorwerpen, beroepen, het menselijk lichaam, enz. Binnen iedere rubriek worden de gerepertorieerde zegswijzen verklaard, soms wordt het eerste gebruik ervan gedateerd en/of wordt de etymologie, met verwijzing naar de vakliteratuur, toegelicht. Voor heel wat «kleurrijke» zegswijzen volgt nog een evocatief citaat uit de Franse letteren ter illustratie.

Het omvattende lexicon, dat gedeeltelijk rond gemeenzame, spottende en erotisch getinte items opgebouwd is – de auteur vermeldt in die gevallen systematisch het taalregister –, reikt vooral courant gebruikt idioom aan waarmee al dan niet *native speakers*, incl. studerende en docenten, hun taalgebruik kunnen kruiden. Zonder van echte leemtes te gewagen, dient toch vermeld dat verschillende zegswijzen die buiten het thematisch stramien vallen, in het naslagwerk niet opgenomen zijn. Het gaat om items als *avoir du retard à l'allumage*, *ne pas savoir à quel saint se vouer*, *prendre en filature* en *avoir dans le collimateur*. Alles tezamen genomen is de nieuwe *Dictionnaire des expressions populaires* een handig naslagwerk dat een representatief aanbod idioom bundelt. In tegenstelling tot de exhaustieve repertoria leent het zich voor studiedoeleinden.

Lectuurnotitie: p. 81, l. 2, lees *à court d'argent* i.p.v. *à cours d'argent*.

Jules VERNE. *Le tour du monde en 80 jours*. Adapté par Dirk De Baere. – Lier, Van In, 1988, 20 x 13, 112 p., ill., ISBN 90-306-2646-1, BEF 279. ARCADES LECTURES.

Joseph JOFFO. *Tendre été*. Adapté par Dirk De Baere. – Lier, Van In, 1998, 20 x 13, 123 p., ill., ISBN 90-306-2689-5, BEF 295. ARCADES LECTURES.

De serie «Arcades Lectures» is op dezelfde leest geschoeid als de bekende «Éventail Lectuurreeks». De tot dusver verschenen titels zijn voor jonge leerlingen bedoeld, resp. van het eerste en het tweede jaar. Voor de nieuwe uitgave van *Le tour du monde...* baseerde D. De Baere zich op een vorige, nog beschikbare editie,³ die met diverse vereenvoudigingen en meer woorduitleg in de voetnoten haalbare lectuur wordt voor de jongste leerlingen. *Tendre été* is het stemmige en aktievolle verhaal van een ontluikende – door de ouders tegengewerkte – kinderliefde tussen een rijk joods meisje en een eenvoudige Franse plattelandsjongen, een thema dat vooral meisjes uit de eerste graad zal aanspreken. De uitgever kondigt diverse nieuwe titels aan (o.a. Victor Hugo's *Les Misérables* en twee werken van Gilbert Cesbron).

Marcel JULLIAN. *Français Collège. Tout le programme de la sixième à la troisième*. – Paris, Éditions de la Cité, 1988, 19,5 x 15, 575 p., gekart., ill., ISBN 2-84410-006-6, FRF 98. MANUEL +.

Pierre BRUNEL. *Français Lycée. Tout le programme de la seconde à la terminale*. – *Ibid.*, 1988, 19,5 x 15, 576 p., gekart., ill., ISBN 2-84410-001-5, FRF 98. MANUEL +.

De Éditions de la Cité begeven zich op de markt van de educatieve publicaties met de nieuwe reeks «Manuel +», die in een vijftiental delen de leerstof van het Franse algemeen voortgezet onderwijs in hapklare dosissen aanreikt.

²V. de recensie in dit tijdschrift, 14de jg. (1989), nr. 4, p. 9-10.

³Jules VERNE. *Le tour du monde en 80 jours*. Adapté par Dirk De Baere. Lier, Van In, 1996, 112 p., ISBN 90-306-2398-5. ÉVENTAIL TSO LECTURES. Cf. het signalement in *Romaneske*, 22ste jg., 1997, nr. 3, p. 66.

Français Collège wordt ingeleid door een samenvatting van de vereiste kennis aan de eindstreep van het basisonderwijs. In de rubriek «fil rouge» volgt een systematische behandeling van de nieuwe leerstof, waarin taal- en literatuurstudie elkaar afwisselen. De jongeren worden vertrouwd gemaakt met de grote teksten van de wereldliteratuur, met o.m. de Bijbel, het werk van Homerus, de grote schrijvers van de negentiende en twintigste eeuw en de grote literaire genres in de Franse en de wereldliteratuur. Het meest uitgebreide deel van het boek zijn de «points clés», waarin heel wat items van het vorige hoofdstuk opengetrokken worden en waarin aanverwante onderwerpen, bijv. het chanson en propagandistisch taalgebruik, aan de orde komen. Het werk wordt aangevuld door allerlei «fiches pratiques», die de tieners de weg wijzen in de bibliotheek en de boekhandel, hen met CD-ROMs leren omgaan en hen de kunst van het stellen bijbrengen.

Français Collège en *Français Lycée* brengen de materie op een duidelijk gestructureerde en aanschouwelijke manier. Affiches, scènes uit toneelwerken en films, reproducties van kunstwerken, boekcovers en fragmenten uit stripverhalen worden aangewend als illustratiemateriaal i.v.m. zulke gevarieerde onderwerpen als stijlfiguren of het oeuvre van de groten uit de wereldliteratuur.

De opbouw van *Français Lycée* is dezelfde als het boek voor de jongere *collégiens*: de vereiste basiskennis, de synthese van de nieuwe leerstof (incl. literatuurgeschiedenis, noties van algemene literatuurwetenschap en stijltheorie) en daarop aansluitende items, waarbij nu vooral aandacht gaat naar de wisselwerking tussen letterkunde en wijsbegeerte. Een vrij groot deel van de «fiches pratiques» zijn bedoeld voor leerlingen en abiturienten die meer willen vernemen over o.a. het uitgeversbedrijf, de literaire research, het onderwijs en de journalistiek.

Beide boeken worden besloten door een alfabetisch lexicon, dat, behalve literaire, historische en mythologische personages, een hele waaier van vaktermen uitvoerig verklaart, met verwijzing naar de bladzijden waar de themata in hun ruimere context besproken worden.

Eddy STOLS, Joos VERMEULEN. *Frankrijk. Zeven historische benaderingen*. Tweede, volledig herwerkte uitgave. – Leuven/Amersfoort, Acco, 1998, 24 x 16, 298 p., ISBN 90-334-4002-4, BEF 895.

De Leuvense historici E. Stols en J. Vermeulen brengen een uitgebreide en geactualiseerde uitgave van hun vier jaar voordien gepubliceerde *Frankrijk: zeven historische benaderingen*.⁴ De originaliteit van de publicatie ligt in de aanpak van de auteurs, die actuele toestanden in verband brengen met het verleden en zodoende een verhelderend totaalbeeld ophangen, waarbij zij de lezers op constanten en breuklijnen in de Franse geschiedenis wijzen.

Het boek bestudeert achtereenvolgens de demografische ontwikkeling, de politieke geschiedenis en het bestuursapparaat, het economisch leven, de overzeese expansie en de dekolonisatie, de arbeidersbeweging en de sociale gedachte, het impact van het katholicisme en andere levensbeschouwingen en, tenslotte, het onderwijsstelsel, de media en de kunst. Elke «historische benadering» vormt een omvattend beeld, dat verworvenheden van de bestaande geschiedschrijving met pertinente observaties over heden en verleden verbindt. Mede door de inbreng van de «nouvelle histoire» komt het dagelijks leven van de modale Fransman van vroeger en nu in de *historische benaderingen* goed uit de verf.

De lezer kan de zeven hoofdstukken in om het even welke volgorde doornemen. Het boek belicht terloops zulke uiteenlopende onderwerpen als drankmisbruik, seksualiteitsbeleving, de opkomst van het feminisme, de wapenproductie, de classificatie van de *grands crus*, wat niet wegneemt dat het een samenhangend beeld geeft van de Franse geschiedenis, waar vooral toekomstige romanisten en leraren Frans hun voordeel mee kunnen doen. De verwerking van Franse terminologie in het exposé (bijv. *gens du voyage*, *lettre de cachet*, *jacqueries* en *parpaillots*) zal door dit publiek beslist gewaardeerd worden.

Lectuurnotities. P. 16 en 151, lees *levensstandaard* i.p.v. *levensniveau*; p. 46, lees *door zich tevreden te stellen met* i.p.v. *door de aanvaarding van*; p. 51 *in fine*, lees *raakten ingeburgerd* i.p.v. *burgerden zich [...] in*; p. 64, l. 4, lees *Le confident* i.p.v. *Le confidentiel*, en, op de volgende regel,

⁴De titel van de eerste uitgave (1994, 220 p., ISBN 90-334-3056-8) werd behouden in de tweede, volledig herwerkte uitgave. De nieuwe editie is voorzien van een alfabetisch register (personen, instellingen en begrippen).

1997 i.p.v. 1995; p. 129, lees *Hippolyte Taine*; p. 225: lees *Condé-sur-Vesgre*; p. 227, lees *Frédéric Ozanam* i.p.v. *Didier Ozanam*; p. 264; lees *Frères des Écoles chrétiennes* i.p.v. *Frères de l'Instruction chrétienne*.

Martine CONSTANS. *Paris. Les 20 arrondissements parisiens et les environs (Versailles, Saint-Germain-en-Laye, Saint-Denis, La Malmaison, Disneyland...)*. *Culture et patrimoine - Jardins et espaces verts - Loisirs et art de vivre - Bonnes adresses*. – Tournai, La Renaissance du Livre, 1999, 22,5 x 12,5, 429 p. (en een katern van 8 p. kaartmateriaal in kleur), ill., ISBN 2-8046-0224-9, BEF 750. LE GUIDE.

In het ruime aanbod van gidsen voor Parijs neemt deze publicatie een eigen plaats in. Martine Constans herwerkte *Le Guide de Paris*⁵ die zij twintig jaar geleden voor een Zuid-Franse uitgever samenstelde, en deed een beroep op Betty Der Andréassian voor de selectie «bonnes adresses» achter in het boek. Het nieuwe boek zal vooral aanslaan bij de reiziger met historische belangstelling die er prijs op stelt het patrimonium van de wereldstad uitvoerig en op zijn eigen ritme te verkennen. De toerist met letterkundige interesses zal de inlassing van op een gekleurde achtergrond gedrukte fragmenten van kroniekschrijvers en literatoren waarderen: Léon-Sébastien Mercier, Joris-Karl Huysmans, Georges Cain, Victor Hugo en Léon-Paul Fargue en enkele andere auteurs die Parijs een warm hart toedrogen, komen hier aan het woord.

Na inleidende praktische informatie over de reis naar de metropool en de verplaatsingen ter plekke, volgt een historiek van de Franse hoofdstad, waarin de werking van de overheids- en kerkelijke instellingen in de opeenvolgende periodes goed tot zijn recht komt. Het leeuwendeel van de gids wordt gevormd door achtendertig parcoursbeschrijvingen voor wandelingen in verschillende wijken van de stad. De auteur beschrijft de grote trekpleisters en talrijke pareltjes van architectuur, met vermelding van de vroegere bewoners en de voormalige functie van de panden. De selectie bezienswaardigheden omvat een groot aantal toneelzalen en talrijke musea, waarvan de verzamelingen vrij summier aan de orde komen. In het verlengde van de stadswandelingen volgen nog beschrijvingen van zes kastelen in de periferie, de basiliek van Saint-Denis en Disneyland. Het illustratiemateriaal bestaat uit een half dozijn foto's en een veertigtal verzorgde plattegronden in tweekleurendruk, aangevuld met een niet gepagineerde katern (8 blz.) overzichtskaarten in kleur. Vijfendertig bladzijden achter in het boek zijn gewijd aan een keuze adressen (met commentaar) van hotels, restaurants, bars, markten en winkels. M.b.v. twee registers (plaatsnamen, persoonsnamen) vindt de wandelaar vlug de gewenste informatie.

Lectuurnotitie: p. 178, tweede kolom, lees *rue Jacques-Callot* i.p.v. *rue Jacques-Caleot*.

Woordenschat en idioom van de Romaanse talen

Erna STEVENS. *Les ani-mots. Frans - Spaans - Nederlands*. Ingeleid door Frans Reusens. – Kapellen, Uitgeverij Pelckmans, 1998, 24,5 x 17, 157 p., ISBN 90-289-2547-3, BEF 495.

Erna Stevens bundelde in het boek ongeveer duizend vijfhonderd Franse en Spaanse zegswijzen en spreekwoorden waarin van dieren sprake is, voornamelijk om metaforisch allerhande materiële zaken, menselijke eigenschappen, handelingen of gedragingen aan te duiden en voorts ook nog om raadgevingen en eeuwige wijsheden te verwoorden. Het idioom is samengebracht onder afzonderlijke ingangen voor ieder geselecteerd dier. De Franse items zijn telkens gegroepeerd vóór de Spaanse, vandaar de «binaire» volgorde van de trefwoorden, van *vache*, *vaca*, *mouche* en *mosca* tot *canard/cane* en *pato*. Van iedere Franse (c.q. Spaanse) zegswijze of spreekwoord volgt een of meer equivalenten of vertalingen in het Spaans (c.q. het Frans) en het Nederlands. In deze publicatie, die als naslagwerk én als studieboek dienst kan doen, reikt de auteur studenten, docenten en taalliefhebbers een feilloos middel aan om zich gevat en kleurrijk uit te drukken. Wat de geselecteerde dieren betreft, is het samengebrachte corpus heel omvangrijk. Toch dient gezegd dat diverse dieren die in het taaleigen van

⁵Lyon, La Manufacture, 1989, 430 p., ISBN 2-7377-0138-4.

het Frans en het Spaans «een rol spelen», in *Les ani-mots* niet te vinden zijn: we hebben het over de beer, de slang, de merel, de mier en, vreemd genoeg, ook over de leeuw.

Édouard JIMENEZ, Gisèle PROST. *Le vocabulaire de l'espagnol moderne*. – Paris, Pocket, 1999, 18 x 11, 734 p., ISBN 2-266-03214-3, FRF 70. POCKET, 3404. LES LANGUES POUR TOUS.

Jean-François BONINI, Jean-Ghislain LEPOIVRE, Vincent D'ORLANDO. *Le vocabulaire de l'italien moderne*. – Paris, Pocket, 1995, 18 x 11, 510 p., ISBN 2-266-04835-X, FRF 60. POCKET, 3995. LES LANGUES POUR TOUS.

Franstaligen die zich op de studie van het Spaans toelagen en zich een ruime woordenschat eigen willen maken, zijn werkelijk verwend. Heel geregeld verschijnen vocabulaires voor verschillende niveaus en zelfs voor diverse beroepen.

In de pocketreeks «Les Langues pour tous» verscheen dit jaar een heel grondige *Vocabulaire de l'espagnol moderne*. Het boek brengt in veertig hoofdstukken een corpus van maar liefst twaalfduizend woorden met Franse vertaling en daarbovenop nog heel wat idioom. De veertig thematische hoofdstukken zijn op hun beurt verdeeld in rubrieken: de eigenlijke woordenschat (ingedeeld per onderwerp, subthema, enz.), een ruime keus courante woordverbindingen en zegswijzen (incl. gemeenzame of laag-bij-de-grondse items onder een aparte ingang), een reeks spreekwoorden, allerlei wenken en observaties van lexicale en grammaticale aard en, ter afronding, een lichte portie oefenmateriaal met correctiesleutel.

Het nieuwe leermiddel is ideaal voor studenten die een grondige beheersing van het Spaans nastreven en die daarenboven «landeskundliche» belangstelling aan de dag leggen. De «remarques lexicales» bij de meeste hoofdstukken bevatten heel wat informatie over bijv. het openbaar vervoer, woonvormen en woningtypes, de jeugdcultuur, de groene beweging, de Spaanse wijnappellations, het onderwijsstelsel, het gerechtelijk apparaat en de betekenis van frequent voorkomende letterwoorden.

De *Vocabulaire de l'italien moderne* heeft ongeveer dezelfde opbouw in veertig hoofdstukken (met een gelijkaardige onderverdeling) en kan bogen op dezelfde grondigheid als het Spaanse woordenboek. De opmerkingen over geografische varianten in woordgebruik zijn hier minder talrijk, want beperkt tot regionalismen in *lo stivale*; met het oog op verblijven in Italië of een degelijke reisvoorbereiding bevatten de «remarques» heel wat achtergrondinformatie over zulke gevarieerde onderwerpen als typische transportmiddelen, het taalgebruik in (al dan niet aan het kerkportaal geafficheerde) overlijdensberichten, maaltijden, gerechten en hapjes.

Lectuurnotities m.b.t. *Vocabulaire [...] espagnol*. P. 182, lees *el verano* i.p.v. *le verano*; p. 225, lees *s'y sont succédé*; p. 385, lees *n'est guère usité* i.p.v. *est guère usité*; p. 518, lees *certaines commerces*.

Italiaans / Italië

Claudio MARAZZINI. *La lingua italiana. Profilo storico*. Seconda edizione. – Bologna, Il Mulino, 1998, 24 x 17, 499 p., ISBN 88-15-06122-3, ITL 42.000. STRUMENTI / LINGUISTICA E CRITICA LETTERARIA.

C. Marazzini bezorgde vorig jaar een licht bijgewerkte uitgave van zijn *La lingua italiana: profilo storico* uit 1994. Het boek is bedoeld voor studenten in de Italiaanse taalkunde en filologie in Italië en elders, die in hun opleiding een ruim georiënteerd overzicht nodig hebben van de geschiedenis van de taal en van de publicaties die aan het vakgebied gewijd werden.

De eerste vier hoofdstukken verkennen het terrein. Het eerste hoofdstuk beschrijft hoe de discipline geleidelijk gestalte kreeg en rond de laatste eeuwwisseling een volwaardige wetenschap werd; het tweede analyseert de belangrijkste studies m.b.t. de diverse onderdelen van het vak, dialectologie inclusief. Het derde en het vierde kapittel gaan dieper in op classificaties (o.a. standaardtaal vs. streek-

taal) en deelgebieden (leenwoorden, interlinguïstiek, het opsporen van normerende instanties, het volkse taalgebruik, heuristische problemen i.v.m. de vroegste documenten, taalpolitiek, enz.) die mede orde helpen scheppen op het immense werkterrein.

De negen volgende hoofdstukken overschouwen, doorgaans in schijven van één eeuw, de geschiedenis van het Italiaans. De auteur laat de interne geschiedenis van de taal afwisselen met externe aspecten, die het leeuwendeel van de uiteenzetting vormen. De evolutie van de taal wordt geassocieerd en geïllustreerd met o.m. literaire en archivalische documenten uit diverse periodes, de opvattingen van theoretici uit verleden en heden, de polemieken over de suprematie van het Latijn, de eerste gedrukte spraakkunsten en woordenboeken, de rol van academiën en de invloed van hun werk, de opvattingen van gezaghebbende figuren als Manzoni, Ascoli en Pasolini, de impact van de verhoogde scholingsgraad en van media, die een alsmaar grotere actieradius hebben.

Het overzicht wordt besloten door een summier tableau van de huidige taaltoestand in Italië, een uitgebreide bibliografie en drie registers, waarmee de wetenschappelijk hoogstaande en vlot leesbare publicatie tevens vlot toegankelijk is op momenten waarop een korte raadpleging volstaat.

Pazit BARKI, Pierangela DIADORI. *Pro e contro 1. Conversare e argomentare in italiano. Livello intermedio. Libro dello studente.* – Roma, Bonacci, 1997, 29 x 21, 108 p., ill., ISBN 88-7573-325-2, L. 16.000. [Er is een *Guida par l'insegnante* verkrijgbaar bij *Pro e contro 1: ibid.*, 1997, 29 x 21, 37 p., ill., ISBN 88-7573-333-3, L. 10.000].

Pazit BARKI, Pierangela DIADORI. *Pro e contro 2. Conversare e argomentare in italiano. Livello intermedio-avanzato. Libro dello studente.* – Roma, Bonacci, 1999, 29 x 21, 90 p., ill., ISBN 88-7573-355-4, prijs niet medegedeeld.

Pro e contro is een leermiddel dat met allerlei stimuli de gespreksvaardigheid aanscherpt. De vierentwintig units uit deel I en de twintig units uit deel II zijn gewijd aan thema's die het doelpubliek, volwassenen die het Italiaans als vreemde taal studeren, niet onverschillig kunnen laten en waarover iedereen geacht wordt meteen een standpunt in te kunnen nemen. Een greep uit de titels, die systematisch in de vragende vorm gesteld zijn: is euthanasie een misdaad?, brengt geld geluk?, is roken in openbare gebouwen toelaatbaar?, is ontrouw in het huwelijk goed te praten? (deel I); zijn videospelletjes gevaarlijk?, kunnen homohuwelijken? (deel II). Elke unit is goed voor vier bladzijden: een paginagrote, soms raadselachtige illustratie, die tot de verbeelding spreekt en daardoor de tongen losmaakt; twee pagina's recente kranten- en/of tijdschriftartikelen die een duidelijke opinie weergeven, en tenslotte een hele bladzijde argumenten pro en contra ten behoeve van studenten bij wie de inspiratie even zoek is.

De docent vindt allerlei didactische inzichten en praktische wenken in de *Guida dell'insegnante* (bij deel I; de handleiding bij deel II is nog niet uit). Theoretische beschouwingen alterneren met praktijkgerichte wenken over de analyse van documenten, het opbouwen van een overtuigende argumentatie, het gebruik van *connectors*. De raadgevingen, die in de eerste plaats bedoeld zijn om de gespreksvaardigheid te bevorderen, bevatten tevens waardevolle tips i.v.m. het structureren van verhandelingen.

Guido Alberto ROSSI (photographies), Carlo GRANDE (texte). *L'Italie à vol d'oiseau.* Adaptation française: Jean-Louis Houdebine. – Paris, Gründ, 1998, 33 x 25, 240 p., gekart., ill., ISBN 2-7000-2520-2, FRF 198.

De schitterende «Bildband» stelt Italië voor in vijf reeksen vaak verrassende luchtfoto's in kleur. De eerste reeks ondersteunt het inleidend hoofdstuk over de verschillende streken en brengt kenmerkende landschappen en markante steden in beeld. Vanaf de tweede reeks wordt het boek een fotoalbum, waarin het tekstgedeelte zich tot de «legende» bij elke illustratie beperkt. Het presenteert achtereenvolgens de typische landstreken (bijv. Monferrato, het Noord-Italiaanse merengebied), de kunststeden, de bergen en vulkanen en tenslotte de kustgebieden. Het gevolgde parcours gaat telkens van noord naar zuid en doet tussendoor de eilanden aan, niet alleen Sardinië en Sicilië maar ook diverse kleine en/of minder bekende *isole*. De in aantal en omvang beperkt gehouden teksten evoceren aspecten die

de luchtfoto's onmogelijk in beeld kunnen brengen, o.a. interieurs van paleizen en kerken, oenologische en gastronomische genoegens, en verwijzen geregeld naar kunstenaars en denkers.

Docenten Italiaans die hun les met origineel beeldmateriaal willen illustreren, zullen de ruime keus én de kwaliteit van de foto's waarderen. Nevelslierten, kleur- en/of schaduweffecten zorgen vaak voor spectaculaire effecten, die vooral op de grotere foto's (één tot twee bladzijden) tot hun recht komen.

Spaans

Marie-José IMBERT. *¿Cómo decirlo? / Comment le dire? Vocabulaire français-espagnol.* – Paris, Presses Universitaires de France, 1999, 24 x 17,5, VIII-392 p., ISBN 2-13-049639-3, FRF 188. COLLECTION MAJOR.

Het boek inventariseert zowat tienduizend woordverbindingen uit het hedendaagse taalgebruik, onder andere m.b.t. de actualiteit. Dit corpus, dat voorts nog een aantal synoniemen en antoniemen omvat, is ondergebracht in tweeëndertig alfabetisch gerangschikte hoofdstukken, van *l'administration / l'État* over *les média* en *la météorologie* tot *la vie intime / le sida* en *la ville moderne / la rue*, waarop nog een laatste hoofdstuk *locutions générales*⁶ volgt. In elk hoofdstuk worden de woordverbindingen in kolommen geïnventariseerd, opnieuw in alfabetische volgorde op basis van de Franse kernwoorden.

Een keus voorbeelden maakt meteen duidelijk welk taalmateriaal het werk te bieden heeft: *pas un grain de poussière!* - *¡ni una mota de polvo!*; *copie certifiée conforme* - *copia compulsada*; *seringues jetables* - *jeringas desechables* of *j. de usar y tirar*; *c'est la pétaudière!* of *c'est la cour du roi Pétaud!* - *¡es una olla de grillos!* of *¡es una grillera!*, *une évasion de cerveaux* - *una fuga de cerebros*. Heel wat dergelijke Franse woordverbindingen ontbreken in de courante vertaalwoordenboeken, zodat de Spaanse equivalenten voor onze zuiderburen moeilijk op te sporen zijn. In het Nederlands komen de meeste van de hierboven geciteerde items overeen met samengestelde woorden, die doorgaans in onze vertaalwoordenboeken opgenomen zijn.⁷

Door het grote aantal nieuwe woordverbindingen kan de nieuwe publicatie als «hulpwoordenboek» heel wat diensten bewijzen. Op dit punt doet *¿Cómo decirlo?* overigens denken aan het te weinig bekende *Frans-Nederlands hulpwoordenboek / Dictionnaire d'appoint français-néerlandais*⁸ dat F. Vanhooft twintig jaar geleden uitbracht. Twee registers achter in het boek vergemakkelijken het gebruik van de inventaris als naslagwerk. Het repertorium is tevens een efficiënt leermiddel voor studenten met een voldoende basiskennis van het Spaans die in een minimum van tijd een flinke hap hedendaags taaleigen willen assimileren.

Lecturnotitie. P. 53: lees [trefwoord] *lève-glace* i.p.v. [trefwoord] *lave-glace* (het register, p. 329, bevat het goede woord).

Ramón SOL. *Palabras mayores. Diccionario práctico de la lengua española.* – Barcelona [intussen overgebracht naar Pozuelo de Alarcón (Madrid)], Ediciones Urano, 1996, 22,5 x 15,5, 315 p., ISBN 84-7953-147-9.

De auteur stelt zijn lange ervaring in het uitgeversbedrijf ten dienste van het grote publiek, waarvoor hij in 1992 een *Manual de Estilo* uitbracht, gevolgd door een aanvulling onder de vorm van een alfabetisch naslagwerk, de hier besproken *Palabras mayores*. Beide boeken verschenen bij dezelfde, toen nog in Catalonië gevestigde uitgever.

De zowat duizend vijfhonderd artikelen van het nieuwe lexicon behandelen vooral woorden en constructies waarvan de spelling en het gebruik nog niet vastliggen of waarover, onder de invloed van frequent voorkomende afwijkingen, onduidelijkheid bestaat. Het naslagwerk geeft vooral informatie i.v.m. orthografie (vnl. van leenwoorden van diverse oorsprong en van onregelmatige werkwoorden),

⁶De Franse titels worden telkens gevolgd door het equivalent in het Spaans.

⁷P.J. SLAGTER, *Van Dale Handwoordenboek Nederlands-Spaans* (Utrecht-Antwerpen, Van Dale Lexicografie, 1992) bevat de trefwoorden *stofje*, *heksenketel* en *braindrain*.

⁸V. de bespreking in *Romaneske*, 6de jg. (1981), nr. 1, p. 44-45.

de betekenis van neologismen, het gebruik van voorzetsels, nieuwe bijkomende betekenissen van bestaande termen (zoals *blanquear* en *canguro*) en subtiele betekenisverschillen tussen synoniemen. Voorts signaleert het boek talrijke vaak voorkomende blunders en onnauwkeurigheden.

R. Sol onderwerpt een groot aantal taaluitingen aan een scherpe analyse en vergelijkt zijn inzichten geregeld met de aanbevelingen in het woordenboek van de Spaanse Koninklijke Academie, vooral wat het «verspaansen» van recente leenwoorden betreft. Het nieuwe lexicon is vooral interessant voor hispanisten die de huidige evolutie van het Spaans volgen en in twijfelgevallen advies willen inwinnen.

Hélène HERNANDEZ. *La pratique du vocabulaire espagnol*. – Paris, Nathan, 1998, 21 x 15, 160 p., ill., ISBN 2-09-182471-2, FRF 63. REPÈRES PRATIQUES, 57.

Dit leermiddel voor woordenschat en idioom is een schot in de roos. De auteur slaagde erin de courante woorden en uitdrukkingen, een corpus van ongeveer vijfduizend vijfhonderd items, met hun Franse equivalenten, te bundelen in een zeventigtal overzichtelijk ingedeelde lijsten, die telkens de linkerpagina vullen. De bladzijde ernaast bevat gevarieerd, niet al te moeilijk oefenmateriaal (er is een correctiesleutel achter in het boek) en, onder de titel *¡Ojo!*, een greep wenken m.b.t. onderdelen van het lexicon of de spraakkunst die moeilijkheden kunnen opleveren. Geregeld is een grappige tekening ingelast ter bevordering van de goede luim. Het geselecteerde corpus omvat het hele scala onderwerpen die in de courante communicatie ter sprake komt, incl. economische aangelegenheden die meer dan een zevende van de rubrieken en van het aantal woorden voor hun rekening nemen.

Lectuurnotitie. De inhoudsopgave, p. 2, bevat drie storende fouten: lees *cinco* i.p.v. *cinci*, *Religión* i.p.v. *Religión* en *teatro* i.p.v. *treatro*.

Emilio NÁÑEZ FERNÁNDEZ. *Diccionario de construcciones sintácticas del español. Preposiciones*. – Madrid, Ediciones de la Universidad Autónoma de Madrid, 1995, 24 x 17, 880 p., ISBN 84-7477-534-5. COLECCIÓN DE ESTUDIOS, 43.

Voor studenten Spaans publiceerde Emilio Nández Fernández bij een bekende Madrileense educatieve uitgeverij een handzame gids voor het gebruik van de voorzetsels met de titel *Uso de las preposiciones*.⁹ Wie een hoger niveau bereikt heeft en een vollediger repertorium nodig heeft, kan de nieuwe uitgave van de *Diccionario de construcciones sintácticas del español: preposiciones*¹⁰ raadplegen.

Dit alfabetisch naslagwerk inventariseert, in één lijst, de enkele duizenden werkwoorden en de minder talrijke adjectieven en zelfstandige naamwoorden uit het Europese Spaans die d.m.v. vaste voorzetsels met hun complement verbonden worden. Het werk bevat vierduizend zevenenzestig ingangen, van *abanzarse* en *abandonado* tot *zurcir* en *zurrar*, die geflankeerd worden door een genummerd overzicht van de *verschillende* toepassingen van voorzetsels. Voor het trefwoord *extrañarse* bijvoorbeeld, vinden we vier preposities, die goed zijn voor vijf gevallen omdat voor het voorzetsel *en* een semantisch onderscheid geldt. Het artikel, op p. 415, ziet er als volgt uit:

2.115. 0.	extraviarse	
1. (409)		a otra cuestión
2.		del camino
3.a.		en sus opiniones
b.		en el bosque
4.		por los árboles
5.		por entre la gente

Het cijfer 2115 is het nummer van de ingang en het cijfer tussen ronde haken verwijst naar de voetnoot, die zich tot één woord beperkt, nl. «raro».

⁹Madrid, Sociedad General Española de Librería, 1990, 203 p., ISBN 84-7143-441-5. PROBLEMAS BÁSICOS DEL ESPAÑOL. Dit boekje bevat een alfabetisch repertorium en oefenmateriaal met correctiesleutel.

¹⁰In 1970 verscheen de eerste uitgave (277 p.) onder dezelfde titel bij de uitgever Gonzalo Bedia te Santander.

Mede door de enorme toename van het aantal ingangen¹¹ is de nieuwe uitgave van de *Diccionario* een exhaustief naslagwerk geworden dat het alsmaar gevarieerder gebruik van voorzetsels, combinaties van voorzetsels (*de entre, para con, por entre, e.d.*) en *locuciones prepositivas* (zoals *con vistas a, en función a*) registreert. Met enig zoekwerk is het mogelijk om leemtes¹² te vinden, een euvel dat in deze oeverloze materie onvermijdelijk is.

El ensayo español. Vol. 1: *Los orígenes: siglos XV a XVII*. Edición de Jesús GÓMEZ. Prólogo general de José-Carlos MAINER. Vol. 2: *El siglo XVIII*. Edición de Francisco SÁNCHEZ BLANCO. Vol. 5: *Los contemporáneos*. Edición de Jordi GRACIA. – Barcelona, Crítica, 1996, 1997, 1996, 19,5 x 12, 242, 373 en 449 p., ISBN 84-7423-731-9, 84-7423-858-7 en 84-7423-761-0 PÁGINAS DE BIBLIOTECA CLÁSICA.

Naast de wetenschappelijke edities van Spaanse literaire teksten in de reeks «Biblioteca Clásica» bezorgt de uitgeverij Crítica diverse meerdelige bloemlezingen van de verschillende literaire genres. In de regel worden de gecommenterde «keurbladzijden» in de nieuwe reeks «Páginas de Biblioteca Clásica» chronologisch voorgesteld, van de oorsprong tot heden.

Met vijf delen in totaal maakt het essay een goede beurt; het zwaartepunt ligt in de hedendaagse tijd, die drie volumes voor zijn rekening neemt. Het derde en het vierde volume, resp. *El siglo XIX* en *Del 98 a la guerra civil*, zijn nog niet verschenen. In het lang uitgesponnen voorwoord belicht José-Carlos Mainer de late opkomst van de term *ensayo* in Spanje, situeert hij het genre binnen het geheel van de literatuur en bakent hij het af ten opzichte van de wijsgerige reflectie. Deze inleidende bladzijden bevatten interessante ideeën over het inlevingsvermogen dat essayisten van hun lezers verwachten en over de periodes waarin het genre bloeit. Er wordt meer ideeënproza geschreven in crisis- en overgangperiodes, zoals tijdens de opkomst van het jansenisme in Frankrijk of in de eerste helft van onze eeuw in grote delen van Europa.

De tekstkeus in het eerste boekdeel van de bloemlezing stoelt op een bewuste en gerichte selectie. Liever dan te putten uit het enorme corpus onpersoonlijke «didactische literatuur» dat de vijftiende eeuw en de *siglo de oro* voortgebracht hebben, brengt de uitgever een originele, weliswaar beperkte waaier van teksten, vnl. uittreksels uit brieven, *discursos* en commentaren waarin polygrafen in humanistische trant de antieken toelichten en die daarenboven een – vaak heel discreet – autobiografisch karakter hebben. Deze eigenschappen prefigureren het concept «essay» zoals het bij Montaigne gestalte krijgt. De inleiding, waarin Jesús Gómez de oorsprong van het genre in Spanje natrekt en een *status quaestionis* van het onderzoek naar deze origine geeft, verantwoordt impliciet de gemaakte keus. De zestien teksten, van evenzoveel schrijvers, worden alle ingeleid door een korte biobibliografische notitie en toegelicht in voetnoten en achter in het boek gegroepeerde kritische nota's.¹³ Deze nota's preciseren de gekozen tekstversie (in principe wordt de eerste gedrukte uitgave gereproduceerd; daarbij worden filologische maatstaven gehanteerd) en verwijzen naar het onderzoek m.b.t. de titel en/of de auteur. De eigenlijke bloemlezing begint met een fragment uit een brief van de vijftiende eeuwse geschiedschrijver Fernando del Pulgar die Cicero's visie over de ouderdom weerlegt. Daarna volgen tien zestiende eeuwse teksten door o.m. Antonio de Guevara, Pedro Mexía, Fernando de Herrera en Pedro Vega i.v.m. literaire of ethische onderwerpen. Uit dezelfde eeuw dateren enkele fragmenten uit het verhalende werk van Mateo Alemán en Cervantes, die in de bloemlezing niet echt thuishoren. Met slechts vijf auteurs, onder wie Lope de Vega, is de zeventiende eeuw¹⁴ ondervertegenwoordigd.

Hetzelfde kan niet gezegd worden van de eeuw der Verlichting, die een heel boekdeel toebedeeld krijgt. Francisco Sánchez Blanco leidt het volume in met een uitvoerige historiek, waarin hij aantoont dat het genre in de behandelde eeuw met de traditionalistische humanistische aanpak breekt en zich op de toenmalige actualiteit begint te richten in alsmaar gevarieerder vormen, waaronder tijdschrift- en woordenboekartikelen, dialogen, *reflexiones*, reisdagboeken, «vertogen», *ensayos* en brieven aan al

¹¹De eerste uitgave bevat tweeduizend zeshonderd eenenzestig trefwoorden.

¹²Bijv. *elevarse en la jerarquía, dormir sobre un asunto*.

¹³De andere delen van de bloemlezing bevatten eveneens zulke biobibliografische notities en het dubbele notenapparaat. In vol. 5 gaat de nodige aandacht naar de soms grillige «publicatiegeschiedenis» van enkele teksten.

¹⁴Baltasar Gracián is niet opgenomen in de bloemlezing, wat als een verrassende leemte overkomt.

dan niet denkbeeldige bestemmingen. De tekstverzameling, die deze verscheidenheid illustreert, omvat dertig geschriften van tweeëntwintig schrijvers, onder wie bekende figuren als Cadalso, Jovellanos, Moratín en de *paters de Isla*, Sarmiento en Feijoo. De thematische verscheidenheid doet niet onder voor de formele diversiteit, wat blijkt uit de opname van fragmenten uit politieke traktaten, beschouwingen over godsdienst en vrijheid van gedachte en diverse teksten over morele onderwerpen door progressieve of behoudsgezinde denkers.

Het vijfde en laatste deel, dat net geen halve eeuw bestrijkt, is het lijkigste volume uit de reeks. Het bevat negenendertig chronologisch gerangschikte teksten van tweeëndertig auteurs, van María Zambrano's artikel «El español y su tradición» (1937) tot een staaltje wijsgerig georiënteerde letterkundige kritiek door Miguel Sánchez-Ostiz (1986). De uitvoerige inleiding door Jordi Gracia stelt het enorme ensemble van essays uit de periode voor en projecteert dit corpus tegen de diepgaande wijzigingen in het Spaanse politiek bestel en in het intellectueel klimaat dat, in het voetspoor van diverse invloedrijke tijdschriften, buitenlands gedachtengoed assimileerde. De representatieve anthologie bevat tekst(fragment)en van verschillende auteurs die in de academische wereld, de letteren en de media beroemdheid oogst(t)en, o.a. Francisco Ayala, Julián Marías, Pedro Laín Entralgo, Camilo José Cela, Eduardo Haro Tecglen, Manuel Vázquez Montalbán, Fernando Savater en Félix de Azúa. Net zoals de schrijftoon, die meestal bedaard blijft maar soms ook grappig, spottend of verontwaardigd wordt, is het gamma behandelde onderwerpen heel gevarieerd, met o.m. maatschappelijke analyses (over zulke uiteenlopende thema's als het hoger onderwijs, *tertulias*, de rol van de schrijver, geweld in grote steden, taaltoestanden in Catalonië), literaire of kunstkritiek en beschouwingen over kerkelijke aangelegenheden.

De moderne Spaanse essayisten beschikken doorgaans over een scherp waarnemingsvermogen en geven bij het verwoorden van hun inzichten blijk van *La voluntad de estilo*, zoals Juan Marichal in 1957 terecht aantoonde. Rond de laatste eeuwwisseling kende het genre een ongeëvenaarde bloei. Omdat we verwachten dat de volumes drie en vier van *El ensayo español* deze bloei met goed gekozen voorbeelden zullen illustreren, kijken we met ongeduld uit naar de voltooiing van de bloemlezing.

M. ELBERS, C. VAN ESCH, M. VAN DER LINDEN. *Eso sí 2. Tekstboek. Spaans voor volwassenen*. Tweede druk. – Groningen, Wolters-Noordhoff (België: via Wolters Plantyn, Deurne), 1994, 24 x 16,5, 176 p., ill., ISBN 90-01-54214-X, BEF 950.

M. ELBERS, C. VAN ESCH, M. VAN DER LINDEN. *Eso sí 2. Oefenboek. Spaans voor volwassenen*. Tweede druk. – *Ibid.*, 1994, 24 x 16,5, 228 p., ill., ISBN 90-01-54215-8, BEF 990.

Eso sí 2, een vervolgcursus voor het volwassenenonderwijs en voor zelfstudie, sluit aan op deel 1 van hetzelfde leermiddel¹⁵ en op andere beginnerscursussen Spaans. Het *tekstboek* bestaat uit twee delen: vijf met kleurenfoto's geïllustreerde units van elk vijf lessen die opgebouwd zijn rond licht vereenvoudigde authentieke teksten over thema's als werk, familielevens, sociale contacten en vrije tijd (p. 12-81); een overzichtelijke in het Nederlands gestelde basisgrammatica (p. 82-176). Het met sobere zwart-wit illustraties verluchte *oefenboek* bundelt, per les, de nieuwe woordenschat, een duidelijke afbakening van de met het andere boekdeel te studeren spraakkunstonderdelen, en gevarieerd oefenmateriaal, dat zowel woordenschat- en spraakkunstoefeningen als diverse communicatieopdrachten omvat.

De in het tekstboek gebundelde documenten¹⁶ sluiten aan op het leven van volwassen studenten en bieden voldoende afwisseling en *couleur locale* om de aandacht gaande te houden. Behalve allerlei gesloten oefeningen, die klassikaal of, m.b.v. de sleutel, thuis nagezien kunnen worden, omvat het oefenmateriaal diverse luistertoetsen¹⁷ en open opdrachten waarmee de student zijn «mondigheid» kan verhogen en zijn overtuigingskracht aan de docent¹⁸ kan demonstreren.

¹⁵De hier besproken titels maken deel uit van de tweede generatie onder de titel *Eso sí* gepubliceerde leerboeken. De bijgewerkte versie werd door de uitgever als *Eso sí* «herziening» gelanceerd.

¹⁶Waaronder heel wat licht vereenvoudigde authentieke teksten, zoals tijdschriftartikelen.

¹⁷Deze zijn opgenomen op de bijbehorende geluidscassettes (ISBN 90 01 54218 2, BEF 1800).

¹⁸Die didactische wenken en bijkomende achtergrondinformatie kan vinden in de handleiding (1994, 47 p., ISBN 90 01 54216 6, BEF 410) bij *Eso sí 2*.

Lovaniensia

Jozef IJSEWIJN. *Companion to Neo-Latin studies*. Second entirely rewritten edition. Part I: *History and diffusion of Neo-Latin literature*. – Leuven, Leuven University Press / Leuven, Peeters, 1990, 24 x 16, XIV-371 p., ISBN 90-6186-366-X / 90-6831-224-3, BEF 1 596. SUPPLEMENTA HUMANISTICA LOVANIENSIA, V.

Jozef IJSEWIJN with Dirk SACRÉ. *Companion to Neo-Latin studies*. Second entirely rewritten edition. Part II: *Literary, linguistic, philologic and editorial questions*. – Leuven, Leuven University Press, 1998, 24 x 16, XIV-532 p., ISBN 90-6186-859-9, BEF 2 950. SUPPLEMENTA HUMANISTICA LOVANIENSIA, XIV.

Hoewel de Neolatijnse literatuur, die *grosso modo* meer dan een half millennium bestrijkt, kwantitatief de antieke vele malen overtreft, is zij bij het lezerspubliek een illustere onbekende. Zij heeft de wereldliteratuur met enkele titels als Erasmus' *Laus stultitiae* en Thomas Morus' *Utopia* verrijkt. Zij werd, met succes, beoefend door schrijvers en denkers (Petrarca, Boccaccio, Ariosto, Du Bellay, Francis Bacon, Martin Opitz, John Milton, Giovanni Pascoli) die *nu* hun bekendheid vooral aan hun oeuvre in de volkstaal te danken hebben. Daarnaast bestaat een heel gevarieerd corpus van Neolatijnse teksten, vooral uit de bloeiperiode van de vijftiende tot de zeventiende eeuw, die door het toenmalig ontwikkeld publiek gretig gelezen werden en nu nog slechts door specialisten bestudeerd worden.

Mede door de geografische uitgestrektheid van de gebieden waar «moderne» Latijnse literatuur ontstond en naderhand onderzocht werd, zijn de bronnen en de publicaties m.b.t. het vak erg verspreid. De vorig jaar overleden Leuvense hoogleraar J. IJsewijn bewees zijn vakgenoten in 1977 een onschatbare dienst met de uitgave van zijn *Companion to Neo-Latin studies*.¹⁹ De Vlaamse geleerde bezorgde de eerste echte «Grundriß» voor het vak, wat de uitstraling van het Seminarium Philologiae Humanisticae van de K.U.Leuven nog vergrootte. Vanaf 1990 verscheen een ingrijpend gewijzigde en aanzienlijk uitgebreide uitgave van de *Companion* in twee boekdelen.

Het eerste volume bestaat hoofdzakelijk uit een historisch overzicht van de Neolatijnse letteren per land of continent. Na de afbakening van het behandelde patrimonium t.o.v. de klassieke, de oudchristelijke en de middeleeuwse *latinitas* en de opgave van de standaardwerken over de verschillende periodes, behandelt de auteur achtereenvolgens het werk van de Neolatijnse schrijvers in de gebieden die overeenstemmen met het hedendaagse Italië, Griekenland, Spanje, Portugal, Frankrijk, de Nederlanden, de Britse eilanden, Duitsland, Zwitserland en de verschillende landen van Oost-Europa en Scandinavië alvorens over te wippen naar diverse landen in Amerika en halt te houden in Afrika en Azië. De Neolatijnse literatuur, die rond 1300 in Italiaanse humanistenkringen ontstond, vond aanhangers en beoefenaars in grote delen van Europa, waar ze – net als het niveau van de taal – een hoge vlucht nam; zij werd vrij spoedig door religieuze orden met een sterke intellectuele traditie naar overzeese missiegebieden gebracht, waar zij wortel schoot.

Het tweede deel overschouwt de literaire genres en de diverse wetenschappen waarin Neolatijnse auteurs zich verdienstelijk gemaakt hebben. Ofschoon talrijke letterkundige creaties antieke modellen navolgden, ontstonden in de moderne tijd nieuwe subgenres, zoals de emblematabundels in de poëzie, die voorts de traditionele indelingen in stand hield. Het overzicht, dat met de poëzie van start gaat en daarna het toneel behandelt, bespreekt voorts de welsprekendheid, de geschiedschrijving en de narratieve literatuur. Dat diverse wetenschappen, van de filologie over het recht, de theologie, de wijsbegeerte, de wiskunde, de geografie, de geneeskunde tot de geografie en zelfs de occulte wetenschappen, in de inventaris opgenomen zijn, hoeft ons niet te verwonderen. Tot ver in de achttiende eeuw waren er geleerden en schrijvers, die er de voorkeur aan gaven zich in de eenheidstaal van de universele *Res-publica litteraria*, nl. het Latijn, uit te drukken, en die daarbij, met veranderlijk succes naargelang hun vorming, elegantie nastreefden. Dat de Latijnse traditie nu nog voortleeft, wordt aangetoond door recente inscripties op klokken en feestredes in Engelse en Ierse universiteiten. Volume II belicht voorts uitvoerig diverse taal- en stijlkenmerken van het Neolatijn en maakt geïnteresseerden vertrouwd met de verschillende etappes in het filologisch onderzoek, incl. het omgaan met handschriften en oude

¹⁹Amsterdam, North-Holland Publishing Company, 1977, XIV-370 p., ISBN 0-7204-0510-6.

drukken en het publiceren van wetenschappelijke tekstuittgaven. Alle geledingen van de *Companion* zijn voorzien van selectieve up-to-date bibliografieën. Ieder volume wordt besloten door vijf registers die de toegankelijkheid van het standaardwerk aanzienlijk verhogen.

De op de eerste plaats voor Neolatinisten bestemde *Companion* is tevens een horizonverruimende informatiebron voor literatuurliedhebbers die interesse voor het volledige intellectueel en literair landschap van de Renaissance, de barok en het classicisme betonen.

E. VAN ERMEN, D. AMAND, E. PUT, G. MICHIELS, L. VAN HILST, D. MELLAERTS, G. HUYBENS, D. HANSSSENS. *Loven Boven Altijdt Godt Loven. 1899 - 1999, 100 jaar abdij Keizersberg, Leuven*. – Leuven, Peeters, 1999, 31 x 24, 206 p., ill., ISBN 90-429-0772-X, BEF 1 200.

Ter gelegenheid van het honderdjarig bestaan van de abdij Keizersberg verschijnt een geïllustreerde geschiedenis van het monasterium. De bundel wetenschappelijke opstellen belicht uitvoerig de geschiedenis van de site en van het klooster, beschrijft de gebouwen en het kunstpatrimonium en bespreekt uitvoerig de diverse activiteiten van de gemeenschap. Ofschoon het leeuwendeel van de jubileumuitgave voor personen met kerk- en kunsthistorische belangstelling bedoeld is, kan *Loven Boven, Altijdt Godt loven* een breder publiek boeien van romanisten en lezers die Leuven een warm hart toedragen.

Op de heuvel die de noordkant van de stad beheerst, liet hertog Hendrik I van Brabant in het begin van de dertiende eeuw een burcht bouwen. Het complex, dat maar enkele decennia als residentie diende, werd drie eeuwen later onder keizer Karel V verfraaid. Na het midden van de zestiende eeuw hadden de hertogelijke burchten hun functie verloren en werden ze toevertrouwd aan kasteelheren. De humanist en polygraaf Erycius Puteanus, die er van 1615 tot 1646 leefde, was de bekendste onder hen. Het in de zeventiende eeuw ingezette verval versnelde dermate dat «keizer-koster» Jozef II het gebouw op het einde van de achttiende eeuw liet slopen. De site werd nadien ingepalmd door een dertigtal woningen en werd het werkterrein van kleine tuinders.

Op het einde van de negentiende eeuw zocht de abdij van Maredsous een onderkomen in Leuven voor haar jonge monniken en voor de afgestudeerden van haar abdijschool die aan de Alma Mater wensten te studeren. De oversten van de Waalse gemeenschap vonden de *Mont César* een geschikte locatie en konden de heuvel beetje per beetje verwerven. In 1899 betrok een groep monniken uit Maredsous het nog onafgewerkte neoromaans complex van de bekende architect P. Langerock en ging het kloosterleven te Leuven van start. De overwegend Franstalige benedictijnenabdij werd een belangrijk centrum voor de liturgische beweging en ontplooidde een gevarieerde activiteit op het vlak van de patristiek, de middeleeuwse theologische studies en op diverse artistieke domeinen. Sinds de vernederlandsing van Keizersberg in 1968 combineert de kleiner maar ook jonger geworden gemeenschap deze taken met de huisvesting van studenten, wat een terugkeer naar de eerste opzet van de stichting betekent.

De hierboven samengevatte kroniek wordt gevolgd door een gedetailleerde beschrijving van het ruime kloostercomplex, waarbij heel wat aandacht gaat naar de glasramen in de abdijskerk en naar de decoratie van het baksteenmetselwerk dat de monastieke gestrengheid wat tempert. In de bespreking van de artistieke uitstraling van Keizersberg komt de musicologische en de literaire activiteit van verschillende religieuzen aan de orde. De bekendste schrijver die in Leuven het benedictijns ordekleding droeg, is ongetwijfeld Dom Bruno Destrée (1867-1919), auteur van mystiek getinte poëzie en fijnzinnige kunstkritiek, vooral over de Italiaanse primitieven en de preraffaëlieten. Het belangrijke hoofdstuk over de abdijsbibliotheek belicht de methodische collectievorming die o.m. tot het rijke fonds m.b.t. de mediëvistiek leidde. Uniek is de verzameling microfilms van werken van middeleeuwse filosofen en theologen die vóór W.O. II door een ploeg monniken o.l.v. Dom Maiolus Cappuyns in diverse buitenlandse bibliotheken gerealiseerd werd.²⁰

Het verborgen werk van velen en vooral Gods lof die dagelijks onder de kerkgewelven weerklinkt, vormen – zoals de titel van het boek suggereert – de rode draad van de abdijskroniek.

²⁰Als hulpbibliothecaris van de door de oorlog erg getroffen Leuvense universiteit legde pater Cappuyns vanaf 1948 een gelijkaardige collectie aan voor de toen nog unitaire Alma Mater.

Paul Morand au volant: een eeuw automobiel

Serge BELLU. *Histoire mondiale de l'automobile*. – Paris, Flammarion, 1998, 28 x 25, 335 p., gekart., ill., ISBN 2-08-013901-0, FRF 325.

De geschiedenis van de auto is een moeilijk genre. De informatie waaruit evoluties en tendenzen dienen gedistilleerd is zo overvloedig dat een auteur die er zich in vastbijt onvoldoende oog dreigt te hebben voor de automobiel in zijn breder verband. Serge Bellu heeft die klip handig omzeild door in de acht grote periodes²¹ van zijn historiek systematisch de volgende aspecten aan bod te laten komen: de veranderingen op industrieel vlak, de maatschappelijke verschuivingen, de impact van de auto op de cultuur, de zoektocht naar nieuwe vormen, de ontwikkelingen in de autosport en, uiteraard, de technische innovaties. In de hierna volgende paragrafen beperken we ons tot enkele mijlpalen en scharniermomenten.

De voorgeschiedenis, die tot 1898 loopt, effent, met alsmaar ingewikkelder uitvindingen, zoals de pomp, de stoomlocomotief en de ontploffingsmotor, de weg naar de wagen met eigen beweegkracht. Al in de pionierstijd, van even vóór de eeuwwisseling tot W.O. I, leggen verschillende Europese en Amerikaanse constructeurs zich toe op de industriële productie, afficheren *carrossiers* hun exclusiviteit met hoogst originele ontwerpen en wordt «snelheid» een mythisch onderwerp dat schilders inspireert. De periode tussen de wereldbrand en de crisis van 1929 wordt gekenmerkt door een ongebreidelde groei: de stalen koetswerken doen hun intrede, serieproductie drukt de prijs van diverse veel verkochte modellen terwijl de flamboyantste wagens uit de geschiedenis – Bugatti, Rolls-Royce, Hispano-Suiza – met hun lijn en prestaties mondaine figuren en kunstenaars, onder wie de jonge Paul Morand, bedwelmen. Na de crisis slabakt de automobielsector wat, tot de Europese constructeurs een gat in de markt ontdekken, de wagen voor het volk, die pas na W.O. II een kaskraker wordt met Citroëns TPV (*Très Petite Voiture*, de codenaam van de *Deux Chevaux*) en de Volkswagen Kever.

Tussen 1945 en 1975 evolueert de Franse automarkt²² enorm. Het aanbod dat aanvankelijk beperkt is tot populaire types van enkele grootconstructeurs en een handvol *Grand Luxe* modellen van moeizaam overlevende merken (o.a. Delage, Delahaye, Hotchkiss), wordt in 1955 uitgebreid met een futuristische ruime middenklassewagen, de Citroën DS, een kunstwerk op wielen volgens Roland Barthes. In de jaren zestig ontstaan echte gamma's waarmee de overgebleven constructeurs in alle marktsegmenten de eigen en de buitenlandse markt willen consolideren resp. veroveren. Intussen heeft de techniek een enorme weg afgelegd. De meeste kleine en middenklassewagens hebben voorwielaandrijving, de dieselmotor is verlost van zijn lome imago, de actieve en passieve veiligheid staat op een nooit eerder bereikt niveau, de elektronica speelt een cruciale rol in het motormanagement en... de auto staat letterlijk op een voetstuk in het Parijse Centre Pompidou! De wagen, die grote afstanden helpt overbruggen, heeft alles samen beschouwd de mensen niet dichter bij elkaar gebracht. In de twee laatste decennia uit het individualisme en de zucht naar cocooning zich in het succes van de cabriolet en van de monovolumewagen...

In de bijzonder vlot geschreven en overvloedig met kleurenfoto's geïllustreerde kroniek²³ richt de auteur geregeld een knipoog naar de artistiek en literair geïnteresseerde lezer. We hadden het zoëven over Paul Morand; in de *Histoire mondiale* ontmoeten we voorts Françoise Sagan aan het stuur van een Britse rassportwagen en worden we herinnerd aan de kritische maatschappelijke analyses die Jean Baudrillard en Gilles Lipovetsky aan het verschijnsel «auto» wijdden. Het enthousiasme dat de automobiel honderd jaar geleden heeft doen oplaaien, ruimt nu de plaats voor invraagstelling en ontluistering.

²¹De auteur deelt de kroniek op in een lange voorgeschiedenis, nl. de aanloop van 1673 tot het einde van de vorige eeuw, en zeven periodes van ieder tien tot twintig jaar, die de lezer van het jaar 1898 tot nu voeren.

²²Waartoe we ons hier beperken.

²³Het alfabetisch register achterin, dat bedrijven en persoonsnamen groepeerd, bevat niet alle in de kroniek en in de legendes bij de illustraties vermelde namen.